

Tartalomjegyzék

Előszó.....	5
Nyelvi változó – nyelvi változás	23
Szegele Tamás: A szerkesztői jogok.....	27
Csah Mária: Román nyelv.....	31
Bagi Ferenc: A (Szeged, 1996. augusztus 22–24.) előadásai.....	45
Sándor Klára: Amiért a szinkron elemzés.....	57
Fenyvesi Anna: Nyelvhelyesség (SZERKESZTŐ) AKTÓ.....	85
Lanstyák István – Szabó Mihály Gizella: Nyelvi változó-típusok a magyar nyelv szlovákiai változataiban.....	99
Szabó Mihály Gizella – Lanstyák István: Nyelvi változó a magyar nyelv szlovákiai változataiban.....	113
Simon Szabolcs: Nyelvi változó a szlovákiai magyar sajtóban.....	123
Papp György: A Szerkesztette: Sándor Klára.....	141
Katona Edit: Helyviszonyok használata a zentai magyarok nyelvén.....	151
Borbély Anna: A magyarországi románok beszédstílusa.....	159
Beregszászi Anikó – Csermcsó István: A megszólítás változása az Ungvári Állami Egyetem magyar nyelvű nyelvészei.....	171
Ráthai Éva: A magyar nyelv változása Szegeden.....	179
Király Attila: Tíz év után.....	189
Lángos Irén: A bátyi szöveg.....	203

JGYF Kiadó
Szeged, 1998

Tartalomjegyzék

Előszó.....	5
✓ Kontra Miklós: <i>Gondolatok a (-bVn) és a (-bV) nyelvi változókról.....</i>	9
✓ Kassai Ilona: <i>Csoda-e, ha suksükölünk?.....</i>	23
Szende Tamás: <i>A szerkezeti tagolás változása a mai magyar beszéd- közlésben.....</i>	27
Cseh Márta: <i>Ragtalan határozóinkról.....</i>	31
Bagi Ferenc: <i>A mai magyar írott köznyelv egyszótagú szavainak hangtana.....</i>	45
Sándor Klára: <i>Amiért a szinkrón elemzés foszladozik.....</i>	57
Fenyvesi Anna: <i>Nyelvkontaktus és nyelvvesztés az amerikai magyarban: a hasonulások sorsa a McKeesport-i beszélők nyelvében.....</i>	85
Lanstyák István – Szabó Mihály Gizella: <i>Nyelviváltozó-típusok a magyar nyelv szlovákiai változataiban.....</i>	99
Szabó Mihály Gizella – Lanstyák István: <i>Nyelvi változók a magyar nyelv szlovákiai változataiban.....</i>	113
Simon Szabolcs: <i>Nyelvi változók a szlovákiai magyar sajtóban.....</i>	123
Papp György: <i>A helynevek (településnevek) bel- és külviszonyragos használata mint nyelvi változó.....</i>	141
Katona Edit: <i>Helyviszonyragok használata a zentai magyarok nyelvén.....</i>	151
Borbély Anna: <i>A magyarországi románok beszédstílusai.....</i>	159
Beregszászi Anikó – Csernicskó István: <i>A megszólítás változatai az Ungvári Állami Egyetem magyar szakos hallgatóinak körében.....</i>	171
Raffai Éva: <i>A megszólítás változatai Szabadkán és Szegeden.....</i>	179
✓ Király Attila: <i>Tudnák én ez mellett mást is mondani – változás a változók megítélésében.....</i>	189
Láncz Irén: <i>A bánáti származású szabadkai lakosok nyelvhasználatának változása.....</i>	203

Rajslí Ilona: <i>Az ö-zés megterheltségének alakulása a szegedi kirajzású községek nyelvében (Bánátban).....</i>	211
P. Lakatos Ilona – T. Károlyi Margit: <i>Szóföldrajzi és változásvizsgálatok a tájnyelvi frazeologizmusok köréből.....</i>	219
Molnár Csikós László: <i>A középfok melletti -nál, -nél ragot helyettesítő -tól, -től rag régen és ma.....</i>	229
Nagy L. János: <i>Nyelvművelés és kreativitás.....</i>	235
Név- és tárgymutató.....	239

Beregszászi Anikó – Csernicskó István

A megszólítás változatai az Ungvári Állami Egyetem magyar szakos hallgatóinak körében*

A VIZSGÁLATRÓL

Az alábbiakban egy kétnyelvű magyar közösség, az Ungvári Állami Egyetem magyar nyelv és irodalom szakos hallgatóinak megszólítási szokásait vizsgáljuk, majd tanulságok megfogalmazásával próbálkozunk.

Az adatokat résztvevő megfigyeléssel gyűjtöttük 1990 szeptembere és 1996 júliusa között. S mivel 1990 és 1995 között mi magunk is tagjai voltunk a vizsgált közösségnek, s azóta sem szakadtak meg végérvényesen a kapcsolataink, maximálisan eleget tettünk Poplack (1993:260) azon módszertani feltételeinek, melyek szerint a kétnyelvű közösségek vizsgálatában elengedhetetlen, hogy az adatokat olyan terepmunkások gyűjtsék, akik a megfigyelt közösség tagjai, s akiket annak is tartanak az adatközlők, illetve a terepmunkás nyelvi repertoárjába bele kell tartozniuk a vizsgált formáknak is (vö. még Kontra, 1995:273).

A VIZSGÁLT PROBLÉMA

A magyarországi egyetemi és főiskolai hallgatók általában *családnév + cím* (Nagy tanár urat keresem), vagy csak *cím* (Tanár úr!) formájában említik, illetve szólítják meg tanáraikat. Ehhez képest az ungvári magyar szakos hallgatók azonos szituációban több változat közül választhatnak.

Öt alaphelyzetet különböztethetünk meg: ha

1. a magyar tanszék tanárait
2. a tanszékvezetőt
3. a tanszék magyarországi vendégtanárát
4. más (nem a magyar) tanszék tanárát *szólítják meg*, illetve ha
5. kívülállóknak: a) kárpátaljai magyaroknak b) magyarországiaknak c) orosz vagy ukrán nyelven *említik* a magyar tanszék tanárait.

* Ez a munka a Research Support Scheme of the Higher Education Support Programme támogatásával készült, ösztöndíjszám 582/1995. Köszönettel tartozunk még a kézirat egy korábbi változatához fűzött kritikai megjegyzéseiért Sándor Klárának és Kontra Miklósnak.

1. Kárpátalján a keleti szláv szokás szerint (vö. Fülei-Szántó, 1994:32; Csernicskó, megjelenőben) a magyarokat is *három elemű* névvel (*családnév + keresztnév + apai név*) anyakönyvezik. Azaz Nagy Béla, akinek apja Nagy Sándor, hivatalos okmányaiban Nagy Béla Sándorovics-ként (esetleg Alekszandrovics-ként) szerepel.¹ Minden kárpátaljai magyar személyi igazolványában ez a hármas név található (vö. Debreceni és Balogh, 1995).

A magyarok *keresztnév + apai név* (KN + AN) változattal való megszólítása a beszélt nyelvben is előfordul.² Elsősorban természetesen akkor, ha orosz vagy ukrán nyelven folyik a társalgás. De például néhány évvel ezelőtt még a magyar nyelvű beszélgetésben is a fenti módon kellett megszólítani a vezető beosztásban lévőket, a tanítókat, tanárokat stb., többek között az ungvári egyetem magyar tanszékének oktatóit is. Kozma Endre (1995:209) így jellemzi a helyzetet: „A magyar gyerekek például, ha tanítója a szomszédban lakó Pista bácsi volt, (akinek apja Szabó Ferenc) az iskolában egyszeriben István (vagy Sztjepan) Francoviccsal (azaz hivatalosan Szabov Sztjepan Francoviccsal) találta magát szemben.”

Ennek ellenére a magyar szakos hallgatók körében az a gyakorlat alakult ki, hogy a magyar tanszék tanárait *keresztnév + bácsi/néni* néven szólították és szólítják ma is. Tehát például *Vaszócsik Vera* docens *Vera néni*, *Kótyuk István* docens *Pista bácsi* minden egykor volt és mai ungvári magyar szakos számára. Ennek valószínűleg egy spontán védekezési mechanizmus lehet az oka. Ugyanis a KN + AN használatának erőteljes támogatása (sőt erőltetése) következtében a hagyományos *Tanár úr /Tanárnő* forma használata visszaszorult (amiben kétségkívül a *Tanár úr* „osztályellenes” hangulata is közrejátszott), és az a helyzet állt elő, hogy az ungvári magyar szakosnak egyformán a KN + AN változattal kellett (volna) megszólítani az oroszul vagy ukránul előadó bármely szakos tanárát, mint az anyanyelvén előadó, ezért hozzá több szempontból is közelebb álló magyar tanszék tanárait. A magyar nyelvben általában az idősebb ismerősök és távolabbi rokonok megszólítására használt KN + *bácsi/néni* forma viszont alkalmasnak bizonyult a tanszéki tanárok tiszteletteljes, ámde az erőltetett és idegen KN + AN változatot elkerülő megszólítására, s egyben a magyar szakos diák és magyar tanára közötti bensőségebb viszony, szolidaritás kifejezésére, ezért használata megszilárdult.³

A KN + *bácsi/néni* forma jobb híján egészen fiatal tanárok megszólítására is használható. Ezt egy konkrét esettel illusztráljuk.

A tanszék egyik fiatal tanárát a felsőbb évfolyamok tegezték. Az elsőévesek erre nem kaptak felhatalmazást. A magázódás az órákon nem okozott gondot a hallgatóknak, mert ott el tudták kerülni a direkt megszólítást. Történt azonban, hogy telefonon kényszerültek valamit megbeszélni tanárukkal. Véletlenül voltunk tanúi az esetnek, amikor szinte az egész első évfolyam azon tanakodott, hogyan hívják a telefonhoz 30 év körüli tanárukat. A *Soós tanár úr* forma Kárpátalján ilyen esetben

nem használatos, tehát fel sem merült. A *KN + AN* változat azért sem jöhetett szóba, mert a hallgatók nem ismerték a tanár apai nevét. Így végül a *Kálmán bácsi* megszólítás mellett döntöttek.

A *KN + bácsi/néni* féle megszólítást a más tanszékek tanárai nem nézik jó szemmel. Az orosz és ukrán nyelv megszólítási normái szerint ugyanis tiszteletlen egy egyetemi tanár *bácsizása* vagy *nénizése*. Kozma (1993:33) arról is beszámol, hogy a magyar tanszék vezetőjének sem tetszik ez a megszólítási forma: „Egy államvizsgán P. M. Lizanyec a *Pista bácsi*, *Erzsike néni* féle megszólításokat tiszteletlennek nevezte.”

2. Más a helyzet a magyar tanszék vezetőjével. Őt a *KN + AN* változattal szólítják meg a hallgatók (vagy az oroszos *Petro Nyikolajevics*, vagy az ukrános *Petro Mikolajevics* formát alkalmazva). Neki több okból is „kijár” ez a megszólítás. Egyrészt nem magyar nemzetiségű, másrészt tanszékvezető, tehát vezető beosztású. Tanszékvezetőként nagyobb fokú tisztelet illeti meg, mint beosztottjait, vezetőként nagyobb távolságot tart a hallgatókkal való érintkezésben, ezért őt a kárpátaljai magyarság szemében formálisabb *KN + AN* formával illik megszólítani.

Érdekes, hogy az utóbbi egy-két évben (valószínűleg a magyarországi felsőoktatási intézményekkel való szorosabb kapcsolattartás hatására) bemutatkozáskor a tanszékvezető az elsőéves hallgatóknak a *Profeszor úr* megszólítási lehetőséget ajánlja fel, ennek ellenére azok gyorsan átveszik és alkalmazzák a magyar szakosok körében megszokott *KN + AN* megszólítási formát. Ezt nagyban erősíti, hogy a tanszékvezető beosztottjai, azaz a tanszéki tanárok is *Petro Mikolajevics*-nek szólítják főnöküket (vö. Sebestyén, é.n.:33).

Fontos szabályként könyvelhetjük el tehát, hogy a tanszékvezetőt *bácsizni* lehetetlen, legalábbis a helyi norma szerint.

3. Különösen érdekes az, ahogyan az ungvári magyar szakos diákok a tanszék magyarországi vendégtanárát szólítják.⁴

Első pillantásra úgy tűnik, hogy Balogh Lajost úgy illetik ungvári diákjai, ahogyan azt magyarországi hallgatói is teszik. Legfeljebb az tűnhet fel, hogy a Magyarországon szokásos *Balogh tanár úr* és *Tanár úr* változatok mellett egy harmadik is használatos, a *Lajos tanár úr*. A valóság azonban ennél valamivel bonyolultabb, ugyanis a három változat közül a legszemélytelenebb *Tanár úr*-nak és a közvetlen *Lajos tanár úr*-nak szimbolikus jelentése van.

A *Tanár úr* kívülről, egészen pontosan Magyarországról érkezett tanárt jelöl a tanszék helyi tanáraival szemben, akiket *bácsizni* szokás. Ez nem jelent diszkriminációt vagy érzelmi kirekesztést, csupán azt a tényt rögzíti, hogy a vendégtanárnak a magyarországi szokások szerinti megszólítás jár. A *(Balogh) Tanár úr* és a *Pista bácsi* változatok mellett a magyarországi lektor megszólítására idővel kialakult egy köztes forma, mégpedig a *Pista bácsi*-val egyenértékű *Lajos tanár úr*, amely nagyszerűen fejezi ki azt, hogy a személy, akit jelöl, közel áll az adott közösséghez,

ezzel a megszólítási formával mintegy „honosításra került”, de azért azt is rögzíti, hogy Magyarországról érkezett, tehát *bácsizni* mégsem illik. A *KN + cím* használata egyértelműen a szolidaritást, a csoportba fogadást jelöli ebben az esetben, hiszen „A másik keresztnévének ismerete és használata természetesen nagyfokú bizalmasság, vagy legalábbis e bizalmasságra való vágy jele” (Wardhaugh, 1995:241).

Mindent egybevetve tehát Balogh Lajost lehet *Balogh tanár úr*-nak, *Tanár úr*-nak vagy *Lajos tanár úr*-nak szólítani, de *Lajos bácsi*-nak nem.⁵ Ezzel szemben a helyi Kótyuk Istvánt minden hallgatója *Pista bácsi*-nak nevezi.

Jól nyomon követhetők a fentiek akkor, ha valaki azzal kopog be a magyar tanszékre, hogy „*A Tanár urat keresem.*” A *Tanár úr* azonnal mindenkiben Balogh Lajost asszociálja, akkor is, ha a tanszék minden férfi tanára jelen van.

Az új vendégtanárnak, Böhm Editnek is a magyarországi mintájú (*Böhm*) *Tanárnő* megszólítás jár, de az ungvári tartózkodás közel három éve még nem volt elég ahhoz, hogy az *Edit tanárnő* változat is megjelenjen.

4. Több változattal kell számolnunk, ha azt akarjuk megvizsgálni, hogyan szólítják az ungvári magyar szakosok a más tanszékek oktatóit.

Viszonylag egyszerű a helyzet akkor, ha orosz vagy ukrán nemzetiségű és ezen a nyelven előadó tanárról van szó, vagy olyanról, aki magyar ugyan, de nem magyarul ad elő, illetve ha magyar nyelven tartja előadásait, ám nem magyar nemzetiségű. Ilyenkor kivétel nélkül a *KN + AN* változat használata dukál.⁶

Más a helyzet akkor, ha olyan tanárt kell megszólítani, aki magyar nemzetiségű, magyarul ad elő, de nem a magyar tanszék munkatársa. Ilyenkor a *Tanár úr* megszólítás járja, de a *Pista bácsi* vagy *Lajos tanár úr* féle változatok semmiképpen sem jöhetnek szóba.

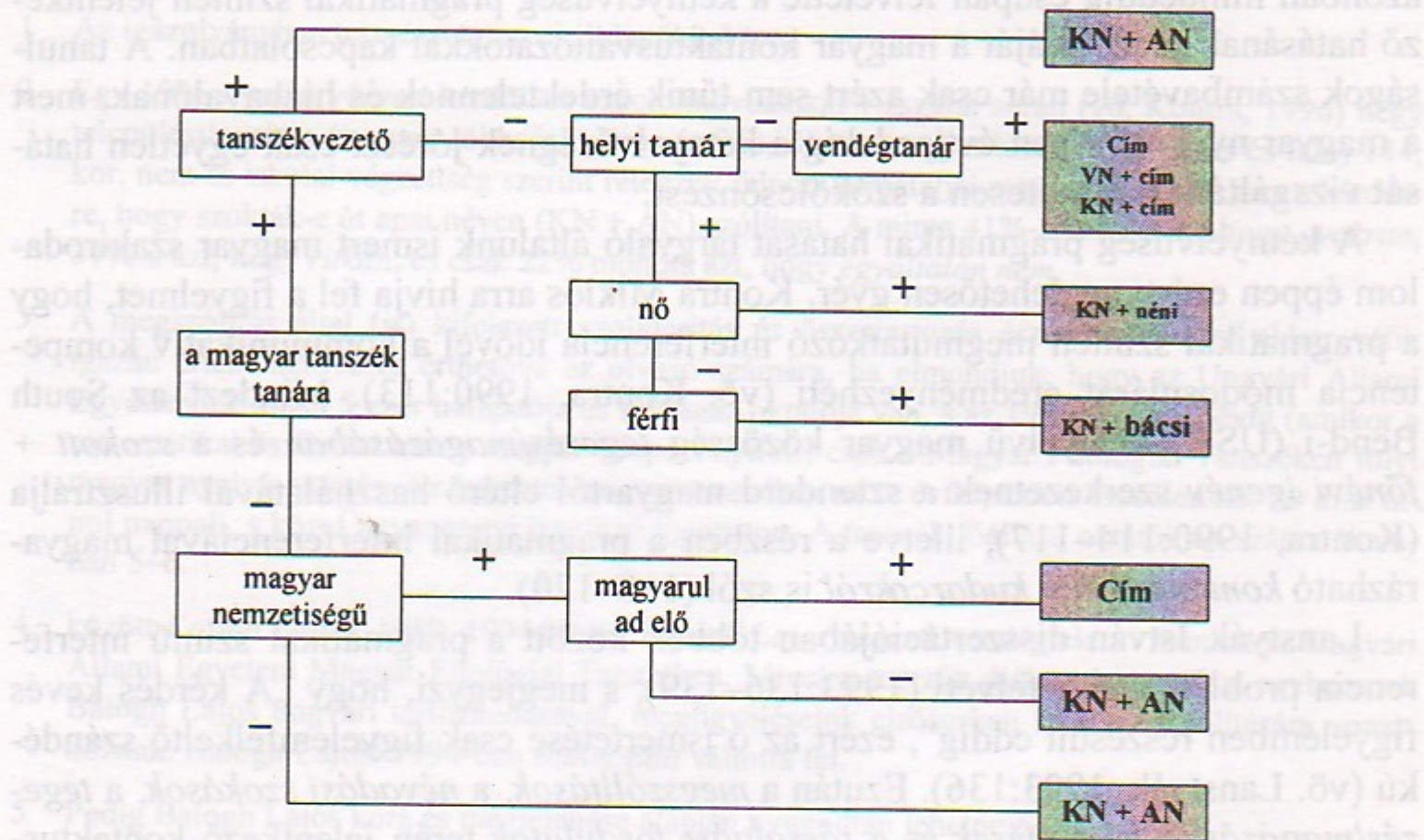
Ebben az esetben a *Tanár úr* bizonyos fokú semlegességet jelöl. Természetes, hogy az ilyen tanárt nem lehet *bácsizni* (hiányzik az a szolidaritás, ami a magyar szakos diákokot és a magyar tanszék tanárait összeköti, az ilyen tanár nem tagja ennek a mikroközösségnek), de a *KN + AN* forma is furesán hatna ma már egy magyarul előadó magyar tanár megszólításaként.⁷

5. Figyelemre méltó az is, hogyan említik az ungvári egyetem magyar szakos hallgatói a magyar tanszék tanárait a helyi magyarokkal, a magyarországiakkal és az oroszul vagy ukránul beszélőkkel való kommunikációban.

A kárpátaljai magyarokkal való beszélgetésekben a magyar tanszék tanárait *Kati néni*-ként, *Pista bácsi*-ként említik. Magyarországi beszédpartnerek számára ugyanők mint *Horváth tanárnő* és *Kótyuk tanár úr* jelennek meg. Ha oroszul vagy ukránul folyik a társalgás, előbbiből azonnal *Katyerina Ivanovna*, utóbbiból *Sztyepan Ivanovics* lesz.

Mindezt a következő ábrával szemléltethetjük:

VÁLTOZÁSOK A RENDSZERBEN

A fent röviden ismertetett normarendszer kialakulását és fennmaradását elősegítette, hogy kis tanszékről van szó, melynek személyi állománya hosszú évekig (közel 20 évig) szinte teljesen változatlan volt. Jelentősebb változásokra a tanári karban csupán 1994-ben került sor, amikor néhányan nyugdíjba vonultak, helyükre fiatalabbak érkeztek. Ez a megszólítási szokásokra is hatással lesz valószínűleg. A jelenlegi normarendszer felbomlását siettetni az is, hogy 1990-től egy-egy évfolyam⁸ rendszeresen egy szemeszteres részképzésen vesz részt valamelyik magyarországi egyetemen,⁹ és a hazatérő diákok körében terjed a Magyarországon szokásos *Tanár úr/Tanárnő* változat. Ezt alkalmazzák minden olyan esetben, amikor nincs oda vonatkoztatható kikristályosodott norma, tehát így szólítják például a tanszék újonnan odakerült fiatalabb tanárait.

Az utóbbi két évben három új tanár került a tanszékre. Közülük egyet *Edit néni*-nek, egyet *Tanár úr*-nak szólítanak (mert ő maga így kéri), a harmadik közvetlen megszólítását viszont a hallgatók igyekeznek elkerülni. Ennek oka valószínűleg az lehet, hogy fiatal, 27–28 éves tanárnőről van szó, akit kicsit furcsa lehet egy egyetemi hallgatónak néniznie, a *Tanárnő* forma pedig szokatlan a vizsgált közösségben. Ha mégis elkerülhetetlen a megszólítás, akkor a *Tanárnő*-t választják.¹⁰

KÖVETKEZTETÉSEK

A fentiekből néhány olyan következtetés vonható le, amelyek a nemzetközi szakirodalomban ugyan evidenciának számítanak, a magyar kétnyelvűség-kutatás

azonban mindeddig csupán felvetette a kétnyelvűség pragmatikai szinten jelentkező hatásának problémáját a magyar kontaktusváltozatokkal kapcsolatban. A tanulások számbavétele már csak azért sem tűnik érdektelennek és hiábavalónak, mert a magyar nyelvészetben évtizedekig a kétnyelvűségnek jórészt csak egyetlen hatását vizsgálták, nevezetesen a szókölcsönzést.

A kétnyelvűség pragmatikai hatását tárgyaló általunk ismert magyar szakirodalom éppen ezért meglehetősen gyér. Kontra Miklós arra hívja fel a figyelmet, hogy a pragmatikai szinten megmutatkozó interferencia idővel a kommunikatív kompetencia módosulását eredményezheti (vö. Kontra, 1990:113). Mindezt az South Bend-i (USA) kétnyelvű magyar közösség *tegezés/magázásában* és a *szokott + főnévi igenév* szerkezetnek a sztenderd magyartól eltérő használatával illusztrálja (Kontra, 1990:114–117), illetve a részben a pragmatikai interferenciával magyarázható *kommunikatív kudarcokról* is szól (118–120).

Lanstyák István disszertációjában többek között a pragmatikai szintű interferencia problémáját is felveti (1993:136–139), s megjegyzi, hogy „A kérdés kevés figyelemben részesült eddig”, ezért az ő ismertetése csak figyelemfelkeltő szándékú (vö. Lanstyák, 1993:136). Ezután a *megszólítások*, a *névadási szokások*, a *tegezés/magázás*, a *köszönések* és a *társalgási fordulatok* terén jelentkező kontaktus-hatásokat említi mint olyan kérdéseket, amelyek pragmatikai szempontból kutatásra érdemesek.

A bemutatott esettanulmány kapcsán – szem előtt tartva azt a tényt, hogy ismételten megerősítést nyert, hogy a megszólításnak is normái vannak, amelyek éppúgy megsérthetőek, mint pl. a helyesírási szabályok (vö. Ervin-Tripp, 1979:320) – az alábbi következtetéseket fogalmazhatjuk meg.

- A kárpátaljai magyar kontaktusváltozatban a kétnyelvűség pragmatikai szintű hatása is kimutatható.

- Az ungvári magyar szakos egyetemi hallgatók megszólítási normái a) az orosz és ukrán, b) a magyarországi és c) a kárpátaljai magyar megszólítási normákból ötvöződnek, azaz

- nem egészen azonosak sem az egynyelvű orosz és ukrán, sem a szintén egynyelvű normák irányította magyarországi magyar megszólítási normákkal,¹¹ kétnyelvű normák szabályozzák (vö. Kontra, 1990:13), *köztes normákról* van szó.¹²

- Az egyes megszólítási változatok közötti választást a beszédhelyzet és a beszédpartner határozza meg.

- A közösség által használt változatok más-más szimbolikus jelentést hordoznak, és megoszlának a közösség első és másodnyelve között (bár az első nyelvhez tartozó elemek száma túlsúlyban van, ami nagy valószínűséggel arra utal, hogy jelen esetben elsőnyelv-domináns kétnyelvűséggel állunk szemben).

JEGYZETEK

- 1 Az igazolványban természetesen cirill betűkkel írva.
- 2 Egy 1996 nyarán végzett kérdőíves szociolingvisztikai vizsgálat során (vö. Kontra, 1996) négy településtípusban (magyar többségű város és falu, illetve magyar kisebbségű város és falu) 144, kor, nem és iskolai végzettség szerint rétegzett felnőtt kárpátaljai magyar válaszolt arra a kérdésre, hogy szokták-e őt apai néven (KN + AN) szólítani. A minta 41%-a azt felelte, hogy *gyakran*, 37%-a azt, hogy *ritkán*, és csak 22% mondta azt, hogy *egyáltalán nem*.
- 3 A megszólítás által (is) kifejezett szolidaritás és összetartozás érzésének értéke akkor válik igazán értékelhetővé és érthetővé az olvasó számára, ha elmondjuk, hogy az Ungvári Állami Egyetemnek közel 5 ezer hallgatója és többszáz oktatója van, s az 1995/96-os tanévig (amikor a matematikai és fizikai karon magyar csoport nyílt) csak a Magyar Filológiai Tanszéken folyt magyar nyelvű oktatás. Az egyetem magyar tanszékén az öt évfolyamon összesen kb. 50 diák tanul nappali, s közel ugyanennyi levelező tagozaton. A tanszék főállású oktatóinak száma általában 5–6.
- 4 között *Kozma Endre*, 1989–1994 között *Balogh Lajos* végzett vendéglektori munkát az Ungvári Állami Egyetem Magyar Filológiai Tanszékén. Mivel a szerzők diákévei nagyrészt egybeesnek Balogh Lajos ungvári tartózkodásával, megfigyeléseink elsősorban az ő megszólítására vonatkoznak. Balogh Lajost 1994-ben *Böhm Edit* váltotta fel.
- 5 Pedig Balogh Lajos kora és megjelenése alapján nyugodtan lehetne *bácsi*.
- 6 Probléma esetleg csak akkor adódik, ha a diákok valamilyen oknál fogva nem ismerik a tanár apai nevét. Bármilyen más megszólítási forma ugyanis ebben az esetben tiszteletlen, udvariatlan. Ha ilyenkor mégsem kerülhető el a közvetlen és direkt megszólítás, a hallgatók egy jól bevált cselhez folyamodnak. Az órarend mellett a tanár családneve után utó- és apai nevének kezdőbetűje is fel van tüntetve. Ha mód van rá, a hallgatók ezekből a betűkből próbálják kikövetkeztetni, hogyan szólítsák a tanárt. Például ha *Rosko P. M.* áll az órarendben, a tanárt hívhatják mondjuk *Pavel Mikolajevics*-nek, *Pjotr Mihajlovics*-nak stb. Ha mégsem sikerült eltalálni a helyes változatot, a tanár általában nem sértődik meg, hanem kijavítja a diák "tévedését", aki erre elnézést kér, s a megszólítás tulajdonképpen elérte célját: a kapcsolatteremtés megtörtént.
- 7 Az, hogy magyar anyanyelvű, de nem a magyar tanszéken dolgozó tanár magyarul adjon elő az ungvári egyetemen, csak 1995-től lehetséges.
- 8 Rendszerint a mindenkori harmadik.
- 9 Általában a KLTE-n vagy az ELTE-n.
- 10 A tárgyalt közösség megszólítási szokásainak leírását ld. még Beregszászi és Csernicskó, 1995.
- 11 Kontra Miklós és Pléh Csaba, a Ronald Wardhaugh *Szociolingvisztika* című könyvéhez írott feladatok összeállítói is utalnak erre: „A kisebbségi magyarok névhasználata és megszólítási rendszere lényegesen eltérhet a magyarországitól” (Wardhaugh, 1993:247).
- 12 A közösen beszélt nyelv nem feltétlenül jelenti azt, hogy a szociolingvisztikai szabályok is azonosak (vö. Ervin-Tripp, 1979:327).

HIVATKOZÁSOK

- Beregszászi Anikó és Csernicskó István. 1995. Kárpátaljai „Minek nevezzetek?” *Kétnyelvűség* 3/3:71–74.
- Csernicskó István. Megjelenőben. *Imja, otcsesztvo. Az apai név használata a kárpátaljai magyarok körében*. Előadásként elhangzott 1995 augusztusában Miskolcon, az V. Magyar Névtudományi Konferencián.
- Debreceni Anikó és Balogh Lajos. 1995. Magyar asszonynevek Kárpátalján. *Magyar Nyelv* 91:340–345.
- Ervin-Tripp, Susan. 1979. A szociolingvisztikai szabályokról: váltogatás és együttes előfordulás. In: Pléh Csaba és Terestyéni Tamás (szerk.), *Beszédaktus, kommunikáció, interakció*, 320–364. Budapest: Tömegkommunikációs Kutatóközpont.
- Fülei-Szántó Endre. 1994. *A verbális érintés*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet.
- Kontra Miklós. 1990. *Fejezetek a South Bend-i magyar nyelvhasználatból*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet.
- 1995. Módszertani megjegyzések az amerikai magyar kérdőintonáció kapcsán. In: Kassai Ilona (szerk.), *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*, 271–285. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet.
- 1996. Magyar nyelvhasználat határainkon túl. In: Diószegi László (szerk.), *Magyarságkutatás 1995–96*, 113–123. Budapest: Teleki László Alapítvány.
- Kozma Endre. 1993. Kafedra Uhorszkoi Filolohiji, Uzshorod. Egy túlélő magyar tanszék emlékére. *Pro Minoritate* 1993/6:28–36.
- 1995. Áldozat a fennmaradásért. *Magyar Szemle* 1995/2:200–211.
- Lanstyák István. 1993. *A szlovákiai magyar nyelvváltozatok nyelvkörnyezeti és kontaktusnyelvészeti kérdései*. Kandidátusi értekezés. Pozsony. Kézirat.
- Poplack, Shana. 1993. Variation theory and language contact: concepts, methods and data. In: Preston, Dennis R. (szerk.), *American Dialect Research*, 251–286. Amsterdam: John Benjamins.
- Sebestyén Árpád. *A kárpátukrajnai magyarság nyelvhasználatának kérdései napjainkban: a magyar nyelv helyzete és fejlődésének főbb kérdései a területen*. Kézirat év és hely nélkül.